

UZASADNIENIE PRAWNE

Punktem wyjścia do omówienia problematycznego zagadnienia są przepisy ustawy z dnia 25 listopada 2004 roku o zawodzie tłumacza przysięgłego (Dz.U.2017.1505 t.j. z dnia 2017.08.07), a w szczególności art. 15 i 16 tej ustawy.

Art. 15 uztp. Tłumacz przysięgły nie może odmówić wykonania tłumaczenia w postępowaniu prowadzonym na podstawie ustawy, na żądanie sądu, prokuratora, Policji oraz organów administracji publicznej, chyba że zachodzą szczególnie ważne przyczyny uzasadniające odmowę.

Artykuł 15 stanowi, że tłumacz przysięgły nie może odmówić wykonania tłumaczenia, gdy kumulatywnie zachodzą dwie przesłanki, tj. po pierwsze, postępowanie powinno być prowadzone na podstawie ustawy oraz wezwanie powinno pochodzić od jednego z uprawnionych organów. Jeżeli chodzi zatem o postępowanie prowadzone na podstawie ustaw, to niniejszy przepis nie wskazuje, czy chodzi tu o akty normatywne prawa materialnego czy procesowego. Skoro przepis milczy w tej kwestii, to należy przyjąć, że ustawodawca stał na stanowisku, iż chodzi tu o każdą ustawę, chociaż w praktyce przeważać będą ustawy procesowe. Tłumacze przysięgli z uwagi na specyfikę zawodu są zatem wzywani do wykonania tłumaczeń głównie na podstawie ustawy z dnia 24 sierpnia 2001 r. – Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia (Dz. U. z 2008 r. Nr 133, poz. 848 z późn. zm.), ustawy Kodeks postępowania administracyjnego, ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. Nr 89, poz. 555 z późn. zm.) oraz ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. Nr 43, poz. 296 z późn. zm.). Nie jest to jednak katalog zamknięty i w innych przypadkach, gdy spełnione są przesłanki przewidziane w art. 15 uztp to będą miały do nich zastosowanie te same zasady i charakter stosunku prawnego pomiędzy organem a tłumaczem również będzie taki sam.

Zakład Ubezpieczeń Społecznych jest organem administracji publicznej (art. 66 ust. 4 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych, postanowienie SN z dnia 2 marca 2012 roku - sygn. akt I UZ 48/11). Zgodnie z opisem przedmiotu zamówienia tłumaczenia mają dotyczyć postępowań w zakresie świadczeń udzielanych przez ZUS, a więc są to postępowania wynikające z przepisów rangi ustawowej. Zgodnie z art.123 ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych „W sprawach uregulowanych ustawą stosuje się przepisy Kodeksu postępowania administracyjnego, chyba że ustawa stanowi inaczej.” Natomiast Kodeks postępowania administracyjnego reguluje udział tłumacza w czynnościach w art. 69 § 2, a do trybu jego powoływania jako osoby posiadającej wiadomości specjalne należy stosować odpowiednio art. 84 Kpa.

Art. 16 uztp.

- 1. Wynagrodzenie za czynności tłumacza przysięgłego ustala, z zastrzeżeniem ust. 2 i 3, umowa ze zleceniodawcą lub zamawiającym wykonanie oznaczonego tłumaczenia.*
- 2. Minister Sprawiedliwości określi, w drodze rozporządzenia, stawki wynagrodzenia za czynności tłumacza przysięgłego wykonane na żądanie podmiotów, o których mowa w art. 15, przy uwzględnieniu stopnia trudności i zakresu tłumaczenia.*
- 3. Minister Sprawiedliwości może określić, w drodze rozporządzenia, stawki maksymalne za czynności tłumaczy przysięgłych inne niż wymienione w ust. 2, przy uwzględnieniu stopnia trudności i zakresu tych czynności.*

Należy zwrócić uwagę, że podstawową zasadą jest umowny charakter wynagrodzenia tłumacza przysięgłego. W art. 16 ust. 1 uztp ustawodawca określił zasadę konsensualnego ustalania wynagrodzenia za czynności tłumacza przysięgłego, która wyraża się poprzez zawarcie z tłumaczem przysięgłym umowy cywilnoprawnej, najczęściej umowy o dzieło bądź umowy zlecenia. Warto podnieść, że zasada swobody kontraktowania dotyczy także swobody negocjowania (por. wyrok SA

w Warszawie z dnia 5 grudnia 2007 r., I ACa 512/07). Przepis art. 16 ust. 1 przyznaje tłumaczom przysięgłym uprawnienia do wykonywania zawodu w sposób samodzielny, bowiem żaden przepis nie narzuca na tłumacza przysięgłego obowiązku prowadzenia działalności gospodarczej. Umożliwia to tłumaczowi prowadzenie działalności gospodarczej polegającej na wykonywaniu tłumaczeń, co jest jego niejako główną działalnością, ale także bycie zatrudnionym na podstawie umowy o pracę i wykonywanie tłumaczenia niejako subsydiarnie obok stosunku pracy.

Jednakże ust. 2 i 3 zawierające upoważnienia ustawowe do wydania rozporządzeń przez Ministra Sprawiedliwości istotnie modyfikują zasadę wynikającą z ust. 1 i wprowadzają od niej pewne wyjątki. Przepis ust. 2 przewiduje, iż Minister Sprawiedliwości określi w drodze rozporządzenia stawki wynagrodzenia za czynności tłumacza wykonane na potrzeby sądu, prokuratora, Policji i organów administracji publicznej w związku z toczącym się na podstawie odrębnych regulacji postępowaniem, przy uwzględnieniu trudności i zakresu tłumaczenia. [zob. Kaczocha Mateusz, Mazuryk Marcin, Ustawa o zawodzie tłumacza przysięgłego. Komentarz elektroniczny – system informacji prawnej LEX, wyd. Wolters Kluwer]

Zasady te zostały uregulowane w rozporządzeniu Ministra Sprawiedliwości z dnia 24 stycznia 2005 r. w sprawie wynagrodzenia za czynności tłumacza przysięgłego (Dz.U.2005.15.131 z dnia 2005.01.26 z późn. zm.), które było dwukrotnie nowelizowane.

Treść art. 15 i 16 ust. 2 uztp wyklucza możliwość stosowania wobec wezwania tłumacza przysięgłego do wykonania tłumaczenia w postępowaniu na podstawie ustawy wobec organów, o których mowa w przepisie art. 15, norm wynikających z ustawy z dnia 29 stycznia 2004 r. – Prawo zamówień publicznych (Dz. U. z 2010 r. Nr 113, poz. 759 z późn. zm.), gdyż takie wezwanie nie ma cech umowy cywilno-prawnej, a co za tym idzie nie jest zamówieniem publicznym. Zamówieniem publicznym bowiem są odpłatne umowy zawierane między zamawiającym a wykonawcą, których przedmiotem są usługi, dostawy lub roboty budowlane, tzn. jedną z cech zamówienia publicznego jest zawarcie umowy odpłatnej, tj. umowy cywilnoprawnej, poprzez stosowanie właściwych przepisów ustawy z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (Dz. U. Nr 16, poz. 93 z późn. zm.). Do sytuacji unormowanej w art. 15 uztp w kontekście płacy za wykonane tłumaczenie będą zatem miały zastosowanie przepisy rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 24 stycznia 2005 r. w sprawie wynagrodzenia za czynności tłumacza przysięgłego (Dz. U. Nr 15, poz. 131 z późn. zm.). Nie można mieszać tych dwóch trybów.

Aby zobrazować istotę i wagę tego rozróżnienia warto przytoczyć fragmenty uzasadnienia stosunkowo świeżego wyroku Sądu Okręgowego w Lublinie z dnia 20 lipca 2016 r. (sygn. akt: II Ca 272/16). W wyroku tym SO w Lublinie oddalił powództwo tłumacza przysięgłego przeciwko Policji o zapłatę wynagrodzenia w zakresie przekraczającym stawki wynikające z rozporządzenia MS. Swoje rozstrzygnięcie sąd oparł na rozróżnieniu różnych typów wynagrodzenia i stosunków prawnych tłumaczy przysięgłych z odbiorcami ich usług, dokonanych przez ustawodawcę w art. 16 ust. 1 i 2 uztp. Sąd stanął na stanowisku, iż droga sądowa jest w tym przypadku niedopuszczalna, a stosunek prawny pomiędzy tłumaczem przysięgłym a podmiotami wymienionymi w art. 15 uztp nie ma charakteru cywilnoprawnego.

Sąd Okręgowy w Lublinie stwierdził:

„Powódka domaga się dalszego wynagrodzenia za wykonywanie czynności tłumacza przysięgłego w karnym postępowaniu przygotowawczym.

W orzecznictwie przyjmuje się, że tego rodzaju stosunek ma charakter administracyjnoprawny, a co najmniej mieszany – łączący elementy cywilne i administracyjne z przewagą tych ostatnich (por. uzasadnienia postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 28 maja 1997 r., OSP 1998/3/61, uchwał Sądu

Najwyższego z dnia 19 marca 1996 r., III Czp 22/96, Lex 24256, z dnia 28 listopada 1974 r., III Czp 76/74, OSNC 1975/7-8/108, wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 14 marca 2005 r., K 35/04). Wynika to przede wszystkim z braku równorzędności podmiotów tego stosunku niezbędnej w stosunkach cywilnoprawnych, a występuje nadrzędność organu procesowego i podległość biegłego, w tym tłumacza. Zadania tego ostatniego są jednostronnie wyznaczane przez organ powołujący tłumacza i przez niego jednostronnie kontrolowane. Źródłem powstania takiego stosunku jest postanowienie organu, prowadzącego postępowanie, które tłumacz ma obowiązek wykonać (art. 194 i 195 w zw. z 204 § 3 k.p.k., a także art. 200 § 1 w zw. z 204 § 3 k.p.c., gdzie mowa jest o „poleceniu organu procesowego”). Obowiązek wykonania tłumaczenia na polecenie organu procesowego wynika zresztą także z art. 15 ustawy z dnia 25 listopada 2004 r. o zawodzie tłumacza przysięgłego (tekst jedn.: Dz. U. z 2015 r. poz. 487, z późn. zm.; dalej: „u.z.t.p.”). Ewentualne niewypełnienie zadań jest sankcjonowane normami prawa procesowego (art. 285 k.p.k.) nie cywilnego.

Jakkolwiek więc stosunek prawny pomiędzy tłumaczem przysięgłym, a organem procesowym, ze względu na charakter czynności tłumacza, jest częściowo zbliżony do cywilnoprawnego stosunku zlecenia, to dominują w nim cechy administracyjnoprawne. Organ procesowy występuje bowiem w stosunku do tłumacza z pozycji władczej, a wykonanie tłumaczenia nie zależy od autonomicznie wyrażonej, zgodnej woli stron.

Brak wskazanej autonomii woli dotyczy także samego wynagrodzenia tłumacza za czynności, wykonywane na żądanie organu procesowego, albowiem art. 16 ust. 2 u.z.t.p. obliguje Ministra Sprawiedliwości do określenia stawek tego wynagrodzenia w drodze rozporządzenia (co stanowi odstępstwo od wyrażonej w art. 16 ust. 1 u.z.t.p. zasady umownego ustalenia wynagrodzenia tłumacza pomiędzy zleceniodawcą, a zamawiającym). Rozporządzenie to (Dz. U. z 2005 r. Nr 15, poz. 131 z późn. zm.) stanowi z kolei podstawę do jednostronnego przyznania wynagrodzenia biegłego przez organ procesowy. Ustawodawca również w tym wypadku zastrzega formę postanowienia (art. 618 § 1 k.p.k.), które tłumacz może ewentualnie kwestionować w drodze zażalenia (w przypadku postanowienia wydanego przez Policję zażalenie przysługuje do prokuratora, nadzorującego prowadzone przez ten organ postępowanie przygotowawcze – art. 465 § 3 k.p.k.).

W konsekwencji stosunek prawny pomiędzy organem procesowym, a powołanym przez ten organ tłumaczem, pomimo mieszane go charakteru, nie jest poddany cywilnoprawnej metodzie regulacji, albowiem nie występuje w nim ani równorzędność podmiotów, ani autonomia ich woli. Nie jest to więc stosunek z zakresu prawa cywilnego. Tym samym sprawa o wynagrodzenie, wynikające z takiego stosunku, nie jest sprawą cywilną.

Na powyższą specyfikę zwrócił uwagę Sąd Najwyższy, wydając uchwałę z dnia 28 maja 1997 r., III CKU 24/97, zgodnie z którą nie jest dopuszczalna droga sądowa dla dochodzenia przez biegłego wynagrodzenia za opinię wydaną na zlecenie prokuratora w postępowaniu przygotowawczym. Siłą rzeczy, zwłaszcza wobec odpowiedniego stosowania przepisów, nakazanego przez art. 204 § 3 k.p.k., uchwała ta ma zastosowanie także do tłumacza przysięgłego oraz w przypadku, gdy tłumacz taki działa na zlecenie innego, niż prokurator, organu, prowadzącego postępowanie przygotowawcze.

Do roszczenia powódki nie mogą znaleźć zastosowania przepisy prawa pracy. W tym względzie wystarczy zważyć, że pomimo specyficznego charakteru stosunku pracy, stanowiącego więc całkowicie odrębnego typu, aniżeli stosunek cywilnoprawny, jego nawiązanie, ukształtowanie i rozwiązanie również opiera się na wspomnianej autonomii woli (art. 10 i 11 k.p.), której brak pomiędzy tłumaczem, a powołującym go organem procesowym. Z tej też przyczyny charakterystyczna, prawnopracownicza podległość (art. 22 § 1 k.p.) nie może być w żaden sposób wywodzona z nierównorzędności pomiędzy organem, prowadzącym postępowanie, a powołanym przez niego pomocnikiem. Wreszcie stosunek pracy ma charakter ciągły, w przeciwieństwie do czynności tłumacza przysięgłego, wykonywanych na potrzeby konkretnego postępowania. Brak też

przepisu szczególnego, który do żądanego przez powódkę wynagrodzenia nakazywałby stosować jakikolwiek przepis prawa pracy.

Roszczenie powódki o zapłatę kwoty 551,88 zł nie wynika więc ze stosunku cywilnoprawnego, stosunku pracy, ani też z innego stosunku prawnego, o jakim mowa w art. 1 k.p.c. Żaden przepis szczególny nie przewiduje też ochrony takiego roszczenia przed sądem cywilnym. W odniesieniu do niego droga sądowa jest więc niedopuszczalna."

Warto w tym miejscu przypomnieć jedną z podstawowych zasad funkcjonowania stosunku prawnego w ogólności. Mianowicie prawom jednej strony odpowiadają obowiązki drugiej strony. Skoro zatem stosunek prawny pomiędzy tłumaczem przysięgłym a podmiotami określonymi w art. 15 uztp nie ma charakteru cywilnoprawnego, czyli innymi słowy nie jest to umowa, to wynikające z tego skutki dotyczą obu stron. Wysokość stawek za czynności tłumacza przysięgłego określa rozporządzenie. Nie podlegają one negocjacom i nie wynikają z umowy. Tłumacz nie ma prawa dochodzić wynagrodzenia przewyższającego wynagrodzenie obliczone zgodnie z zasadami określonymi w rozporządzeniu, a podmioty z art. 15 uztp nie mają prawa wynagrodzenia tego obniżyć bądź uchylać się od stosowania wskaźników i dopłat przewidzianych w tym samym rozporządzeniu. Paradoksalnie tłumacz nie może również dochodzić wynagrodzenia określonego zgodnie z rozporządzeniem na drodze postępowania cywilnego w przypadku opóźnienia w jego wypłacie.

Przejdźmy jednak dalej – a jak się do tego mają przepisy ustawy z dnia 29 stycznia 2004 roku Prawo zamówień publicznych (Dz.U.2017.1579 t.j. z dnia 2017.08.24)?

Artykuł 1 ustawy Pzp stanowi, że: „*Ustawa określa zasady i tryb udzielania zamówień publicznych, środki ochrony prawnej, kontrolę udzielania zamówień publicznych oraz organy właściwe w sprawach uregulowanych w ustawie.*”

A czym jest zatem zamówienie publiczne?

Odpowiedź na to pytanie znajdujemy w art. 2 pkt 13) Pzp, zgodnie z którym ilekroć w ustawie jest mowa o „zamówieniach publicznych – należy przez to rozumieć umowy odpłatne zawierane między zamawiającym a wykonawcą, których przedmiotem są usługi, dostawy lub roboty budowlane”. Istotą zamówienia publicznego jest zatem okoliczność, iż musi być ono „umową odpłatną”.

Powróćmy zatem do rozróżnienia stosunków prawnych zawieranych przez tłumacza przysięgłego w świetle art. 16 ust. 1 i 2 uztp. Zależnie od podmiotu, na którego rzecz świadczy się czynności oraz rodzaju postępowania, którego czynność dotyczy są to stosunki umowne oraz stosunki nie mające charakteru cywilnoprawnego (w przypadku podmiotów wymienionych w art. 15 uztp w zakresie postępowań prowadzonych przez nie na podstawie ustawy). Idąc dalej tym tropem i mając na uwadze definicję zamówienia publicznego dochodzimy do konkluzji, iż czynności tłumacza przysięgłego mogą być świadczone w ramach umowy w sprawie zamówienia publicznego na rzecz podmiotów niewymienionych w art. 15 uztp, a w przypadku podmiotów wymienionych w tym przepisie zamówienie publiczne może obejmować wyłącznie tłumaczenia nie dotyczące postępowań realizowanych na podstawie ustawy. Innymi słowy podmioty wymienione w art. 15 uztp w zakresie dotyczącym postępowań prowadzonych na podstawie ustawy nie powinny mieć możliwości ogłaszania postępowań o udzielenie zamówienia publicznego na usługi tłumaczeń uwierzytelnionych.

W świetle powyższej konkluzji dochodzimy do zasadniczego problemu prawnego, którego dotyczy niniejsze pismo. Na jakiej podstawie prawnej organizowane są postępowania przetargowe na świadczenie usług tłumaczeń uwierzytelnionych w ramach postępowań dotyczących ustalania świadczeń emerytalno-rentowych, które są postępowaniami prowadzonymi na podstawie ustawy, przez takie organy jak Kasa Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego lub Zakład Ubezpieczeń

Spółecznych, które jako organy administracji publicznej, należą do katalogu podmiotów wynikającego z art. 15 uztp?

Organizowanie takich postępowań stanowi próbę obejścia przepisu art. 16 ust. 2 w zw. z art. 15 uztp i rozporządzenia MS w sprawie stawek wynagrodzenia za czynności tłumaczy przysięgłych. Organy administracji publicznej w wyniku takich postępowań zawierają umowy z pośrednikami w postaci biur tłumaczeń, a wskutek stosowania kryteriów cenowych oceny ofert w połączeniu z fikcyjnymi kryteriami pozacenowymi stawki wynagrodzenia już na poziomie pośrednika są niższe niż urzędowe.

Do rozważenia jest również kwestia możliwego naruszenia przez osoby odpowiedzialne za organizację tego typu przetargów dyscypliny finansów publicznych. Zgodnie bowiem z art. 17 ustawy o odpowiedzialności za naruszenie dyscypliny finansów publicznych naruszeniem dyscypliny finansów publicznych jest niezgodne z przepisami o zamówieniach publicznych:

1) opisanie przedmiotu zamówienia publicznego w sposób, który mógłby utrudniać uczciwą konkurencję;

(...)

3) określenie warunków udziału w postępowaniu o udzielenie zamówienia publicznego lub wymaganych od wykonawców środków dowodowych w sposób niezwiązany z przedmiotem zamówienia lub nieproporcjonalny do przedmiotu zamówienia.

Istnieje również obawa, iż działanie polegające na organizacji przetargu na tłumaczenia, które winny być wykonywane na rzecz organu w ramach stosunku publicznoprawnego, może być uznane za przekroczenie uprawnień lub niedopełnienie obowiązków przez funkcjonariusza publicznego oraz działanie na szkodę interesu publicznego (poprzez stosowanie stawek wyższych niż w Rozporządzeniu MS) lub prywatnego (tj. na szkodę interesu tłumaczy przysięgłych poprzez stosowanie stawek niższych niż w Rozporządzeniu MS), co może skutkować odpowiedzialnością karną (por. art. 231 KK).

Podsumowując należy stwierdzić, że do wykonania tłumaczenia w ramach postępowania prowadzonego na podstawie ustawy organ winien wezwać tłumacza **imiennie przy zastosowaniu odpowiednich regulacji przewidzianych w procedurze administracyjnej.**

POLSKIE TOWARZYSTWO TŁUMACZY
PRZYSIĘGLYCH I SPECJALISTYCZNYCH
TEPIS

00-688 Warszawa, ul. E. Plater 25 lok. 44
NIP: 525-20-30-523 Regon: 011133480

Zofia Rybińska
prezes PT TEPIS

JURIDICO

LEGAL & FINANCE TRANSLATIONS SP. Z O.O.
ul. Wielkopolska 5A, 80-180 Gdańsk
KRS: 0000901199 NIP: 586-227-46-89
tel. +48 58 713 15 58

PREZES ZARZĄDU

Wojciech Wołoszyk

Artur Jan Bukowski

ZETP P

Gracjanna Dembicka
LUBELSKIE STOWARZYSZENIE TŁUMACZY
22-100 Chełm, ul. Lubelska 73A
NIP 563-242-61-73
Regon 360602013

Jan Abramowski
Anna Wolus